

*Aby być zrozumiałym dla otoczenia, w trakcie mówienia należy połączyć w jedną czynność pracę aparatu oddechowego, fonacyjnego oraz artykulacyjnego. Poniżej znajdują się ćwiczenia na poprawę wymowy „r”.*

## **ROTACYZM**

Inaczej rerańie - to nieprawidłowa realizacja głoski [r]. W ramach rotacyzmu wyróżniamy: - mogirotacyzm (opuszczanie głoski [r]), - pararotacyzm (zastępowanie głoski [r] innymi głoskami), - rotacyzm właściwy (zniekształcanie głoski, zastępowanie prawidłowego [r] dźwiękami niesystemowymi).

Przyczyn rotacyzmu może być wiele. Podaje tu kilka z nich:

- niesprawny czubek języka (za duży i za gruby język, obniżone albo wzmożone napięcie mięśniowe, zbyt krótkie wędzidełko językowe),
- nieprawidłowy słuch,
- nieprawidłowe wzory wymowy osób z otoczenia dziecka.

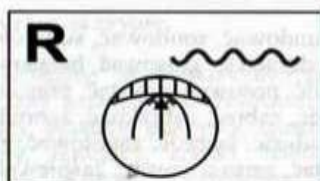
Zajmiemy się tutaj terapią rotacyzmu. Pierwszym krokiem jest odzwyczajenie od wymawiania dźwięku niesystemowego (np. tzw. [r] francuskiego). Dlatego też osoba wszędzie tam, gdzie występuje w wyrazach [r] (wymawiane nieprawidłowo), powinna wymawiać [l]. Gdy to już się zautomatyzuje, a osoba potrafi ładnie i bez problemów wymawiać [l], przechodzimy do właściwej terapii.

## **ĆWICZENIA PRZYGOTOWUJĄCE DO WYWOŁANIA GŁOSKI [r]**

*Mają one na celu wyćwiczenie sprawności czubka języka.*

Przy terapii rotacyzmu bardzo ważne jest usprawnienie języka i warg. Nie wolno zapomnieć o tym, że osoba badana musi umieć odróżnić słuchowo prawidłową realizację głoski [r] od nieprawidłowej.

**Przedstawiam prawidłowe miejsce artykulacji głoski „r”.**



Usta otwarte. Czubek języka drży na wałku dziąsłowym górnym. Pracuje szyja /głoska dźwięczna/.

Ćwiczenia narządów mowy przygotowujące aparat artykulacyjny do wymowy głoski [r]. **Można wydrukować, pociąć na paski i ćwiczyć :)**

### 1. Głoska [r]

- masowanie i rozcieranie brzegów języka zębami (łap boki języka zębami i próbuje poruszać zuchwą na boki - masować język albo go lekko nagryzać) - "Zabawa w krowę",
- pukanie czubkiem języka w wałek dziąsłowy za górnymi zębami - "Zabawa w dzieciola",
- odklejanie czubkiem języka przyklajonej do podniebienia chrupki kukurydzianej.

### 2. Głoska [r]

- masaż czubka języka przednimi zębami,
- zlizywanie z podniebienia przyklejonej czekolady, opłatka, dżemu itp.,
- kłaskanie - "Zabawa w konika" (konik jedzie na wycieczkę: wolno, coraz szybciej, potem jak najszybciej wraca do domu na kolację, bo jest bardzo głodny).

### 3. Głoska [r]

- przeciskanie języka przez zaciśnięte zęby (masaż języka) - "Zabawa w myszkę, która wychodzi z norki";),
- odklejanie czubkiem języka kawałka przyklejonego do podniebienia herbatnika, biszkopta itp.,
- na wargę dolną kładziemy kawałek kolorowego papieru, próbujemy go zdmuchnąć.

### 4. Głoska [r]

- masowanie i rozcieranie brzegów języka zębami (dziecko łapie boki języka zębami i próbuje poruszać zuchwą na boki - masować język albo go lekko nagryzać) - "Zabawa w krowę",
- ssanie lub naśladowanie ssania cukierka (np. mamby) - pocieramy językiem o podniebienie,
- szybkie wypowiedanie głoski [l].

### 5. Głoska [r]

- przeciskanie języka przez zaciśnięte zęby (masaż języka) - "Zabawa w węża, który wychodzi z kryjówek",
- szybkie powtarzanie sylaby [ly] - język powinien uderzać o górną wargę,
- szybkie wypowiedanie sylab: *tetete, tytyty, dedede, dydydy* (przy wypowiedaniu tych sylab czubek języka powinien być lekko cofnięty, żeby język nie dotykał zębów tylko wałka dziąsłowego za górnymi zębami).

### 6. Głoska [r]

- naśladowanie odgłosu rybki wskakującej do wody - szybkie powtarzanie: *plum, plum, plum* (można do miski z wodą wysypywać z torebki albo jakiegoś pojemnika kamyki),
- pukanie czubkiem języka w wałek dziąsłowy za górnymi zębami - "Zabawa w dzieciola",
- śpiewanie różnych szybkich melodii na sylabach: *la, la, la; lo, lo, lo*.

### 7. Głoska [r]

- zlizywanie z podniebienia przyklejonej czekolady, opłatka, dżemu itp.,

- kłaskanie - "Zabawa w konika" (konik jedzie na wycieczkę: wolno, coraz szybciej, potem jak najszybciej wraca do domu na kolację, bo jest bardzo głodny).
- śpiewanie różnych szybkich melodii na sylabie: *le, le, le; lu, lu, lu; ly, ly, ly*.

### 8. Głoska [r]

- przeciskanie języka przez zaciśnięte zęby (masaż języka) - "Zabawa w myszkę, która wychodzi z norki",
- naśladowanie w szybkim tempie odgłosu indyka: *gul, gul, gul*,
- jak najszybsze wypowiedanie zbitki sylabowej: *lalolule* - "Zabawa: Kto szybciej?" (wypowiadamy sylaby i jak najszybciej przebieramy nogami w miejscu).

### 9. Głoska [r]

- odklejanie czubkiem języka kawałka przyklejonego do podniebienia herbatnika, biszkopta itp.,
- udawanie bociana, powtarza w szybkim tempie: *kle, kle, kle*,
- naśladujemy odgłos kłapania kłapków (chodaków): powtarzamy szybko: *klap, klap, klap* i przechlając się na boki chodzimy po całym pokoju.

### 10. Głoska [r]

- zlizywanie z podniebienia przyklejonej czekolady, opłatka, dżemu itp.,
- naśladowanie odgłosu chlapania: *chlapu, chlapu* - "Zabawa w chlapanie",
- szybkie powtarzanie zbitki sylabowych: *nalapatada, nolopotodo, nelepetede, nuluputudu, nylypytydy* - "Zabawa w Chińczyka" - mówimy "po chińsku";)

### 11. Głoska [r]

- szybkie powtarzanie zbitki głosek: *bd* (uwaga: przy wypowiedaniu [d] język powinien być lekko przesunięty w głąb buzi, nie powinien dotykać zębów),
- czubek języka dotyka raz dziąsła za górnymi, raz za dolnymi zębami - jak najszybciej, ale dokładnie!
- nagroda: coś "na ząb", czyli coś smacznego na podniebienie do zlizywania.

### 12. Głoska [r]

- coraz szybsze powtarzanie: *bda, bdo, bde, bdu, bdy* oraz *pta, pto, pte, ptu, pty* (uwaga: przy [d] i [t] język trochę cofnięty w głąb buzi dziecka, czyli na wałek dziąsłowy).
- kłaskanie - "Zabawa w konika" (konik jedzie na wycieczkę: wolno, coraz szybciej, potem jak najszybciej wraca do domu na kolację, bo jest bardzo głodny).
- jak najszybsze wypowiedanie zbitki sylabowej: *lalolule* - "Zabawa: Kto szybciej?" (wypowiadamy sylaby i jak najszybciej przebieramy nogami w miejscu).

### 13. Głoska [r]

- odklejanie czubkiem języka kawałka przyklejonego do podniebienia herbatnika, biszkopta itp.,
- I znów konik: szybko mówimy: *patataj, patataj!*;
- szybkie powtarzanie: *bda - pta, bdo - pto, bde - pte, bdu - ptu, bdy - pty* ("Zabawa piłką" - powtarzamy jak najszybciej te sylaby siedząc na podłodze i szybko turalając albo rzucając do siebie nawzajem piłkę).

## WYWOŁANIE: [r]

Gdy czubek języka jest już wystarczająco wyćwiczony musimy wybrać sposób wywołania tej głoski. Możemy:

- próbować wywołać wibrację poprzez zbliżenie języka do podniebienia twardego (osoba ćwicząca nabiera powietrza przez nos, wydycha ustami, starając się trzymać język na podniebieniu).
- wprawić język w drganie kładąc go między wibrującymi wargami (parskanie). Przytrzymujemy wargi palcami, by drgał sam czubek języka. Potem stopniowo cofamy język aż na dziąsła.
- Próbować wywołać [r] z [ż]: przy wypowiedzianiu głoski [ż] staramy się obniżyć żuchwę, przy czym ono próbuje cały czas trzymać język na górze (zabawa w siłowanie się).

**Uwaga!** Mięśnie żuchwy powinny być rozluźnione, inaczej będziemy siłować się z żuchwą, a nie językiem. Czasem zamiast obniżania żuchwy, przy artykulacji [ż] potraça się palcem wędzidełko podjęzykowe.

- Lekko podbijać brodę, podczas gdy wymawiamy głoskę [l].
- Nauczanie prawidłowego [r] zaczynamy najczęściej od sylab, w których [r] występuje po spółgłosce [t] - *tr* oraz [d] - *dr*. Jednak to, jaka to będzie spółgłoska, często zależy od nas. Niektórzy świetnie radzą sobie z *dr*, inne z *br*. Należy natomiast unikać połączenia z tylnymi spółgłoskami.
- Większość dzieci swoją przygodę z [r] zaczyna od sylab typu: C[r]V - spółgłoska-[r]-samogłoska, np. *tra*. Często właśnie w sylabach udaje się uzyskać tę głoskę. Więc dopiero po utrwaleniu wymowy sylab z [r] uczymy [r] w izolacji. Jeśli jednak najpierw uda się wymówić izolowane [r] (np. po perfekcyjnym opanowaniu szybkiej wymowy sylab: *lylyly*), to dopiero po jego utrwaleniu przechodzimy do nauki wymawiania [r] w sylabach z nagłosową grupą spółgłoskową.
- Po sylabach z nagłosową grupą spółgłoskową powinny pojawić się w naszej terapii logotomy np.: *atra, atre, atro, etru, otry, etry, udra, ydro*.

**Powodzenia☺**